

Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW) KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

Boekbeoordeling [Sebregts, K.D.C.J. (2015). The sociophonetics and phonology of Dutch r. Utrecht: LOT (379).]

Ooijevaar, E. S. M.

published in

Nederlandse Taalkunde
2017

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in KNAW Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Ooijevaar, E. S. M. (2017). Boekbeoordeling [Sebregts, K.D.C.J. (2015). The sociophonetics and phonology of Dutch r. Utrecht: LOT (379).]. *Nederlandse Taalkunde*, 22(1).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the KNAW public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the KNAW public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

pure@knaw.nl

Boekbesprekingen

Liesbeth Augustinus (2015). *Complement raising and cluster formation in Dutch. A treebank-supported investigation*. Utrecht: LOT, 2015. 286 blz. ISBN 978-94-6093-195-6. EUR 35,00.

Every 10 years there seems to be a new wave of dissertations on Dutch verb clusters. The special properties of the Dutch verbal end group have been keeping Dutch linguists employed since at least the 50s, and are still leading to new insights into language syntax and language variation. In the mid '90s the interest was mainly in novel theoretical syntactic analyses of the phenomenon, and in the mid '00s several dissertations came out on the wide range of factors that allow the word order variation to occur. Now, in the mid '10s, another round of dissertations is set to appear or have already appeared, including Liesbeth Augustinus's study on cluster formation.

The current wave appears to be all about describing and studying the scope of the variation that occurs when people use verb clusters, both in dialects and in standard Dutch. The range of variation appears to be broader than what was previously thought. The likely reason behind this direction of study is the increased availability of Dutch linguistic resources, such as digital dialect atlases and large language corpora, making it easier to study large amounts of empirical data.

Liesbeth Augustinus's study, though mostly focusing on standard Dutch, exemplifies this approach. The study is corpus-based throughout, featuring language usage data extracted from a treebank (a corpus of Dutch, annotated with syntactic trees). Furthermore, the study not only discusses standard verb clusters, it also addresses various (though not all) less frequent verb cluster constructions. Clusters with *te*-infinitives for example, and 'cluster creepers' where the verb cluster is interrupted by non-verbal materials, and *Infinitivus Pro Participio* (IPP) constructions involving uncommon IPP verbs, where a verb that takes an infinitive appears in participial form instead of as an infinitive. In this way, a wide range of verb cluster variation is addressed and incorporated into the theoretical discussion. A quick look at the table of contents shows that this is quite an interdisciplinary affair. On the one hand there are more theoretical chapters, involving both transformational grammar, the framework in which most previous work has been conducted, as well as monostratal grammar – mainly Head-driven Phrase Structure Grammar (HPSG), the formal framework that Liesbeth Augustinus uses. On the

other hand, some chapters are more focused on corpus linguistics and methodology.

And thus, in the autumn of 2015, experts from wide a range of backgrounds were gathered in the top floor of the towering building that houses the linguistics department in Leuven for the occasion of Liesbeth Augustinus's defense. This involved questions ranging from technical aspects such as XPath querying for the automatic extraction of verb cluster constructions from the corpus, to critical theoretical comments from the generative linguistic perspective. In the end, it is not unlikely that Liesbeth Augustinus was the only one in the room who understood the entire discussion. Does that give us, as the readers of this dissertation, any chance of making sense of it?

Well, the book does provide a generous amount of background information. Chapters one to four, almost half of the book, can all be considered background for the studies that are presented in the later chapters. The first chapter presents an overview of descriptive work on verb clusters and related constructions, including a broader introduction to descriptive accounts of Dutch sentence structure. The chapter is not only based on descriptive grammars such as the ANS, but also makes reference to a range of descriptive studies. For example, it includes an interesting comparison of studies that compiled lists of verbs that enter the IPP construction, showing that the authors of each of these studies had different opinions on that. The major topic of word order variation, which the previous wave of dissertations was about, is addressed only briefly.

The second chapter is entirely dedicated to transformational accounts of verb cluster syntax. This appeared to be a bit redundant at first, as the rest of the book relies on the HPSG framework, but most previous theoretical work has been in minimalist syntax or other transformational framework, and presumably it also helps researchers who are coming from this background to get into the topic.

In chapter 3 it is likely that section 3.2 is included for the same reason, which gives the reader a general introduction to the HPSG framework. This framework is not as popular as minimalist syntax these days, so it seems like a good choice to briefly start from the basics. The rest of chapter 3 discusses some HPSG constructions that have been used to account for verb cluster formation in older work, such as generalized raising, partly based on similar work for German. This constitutes the main theoretical background for the studies to follow, as these are the analyses Liesbeth Augustinus's work aims to improve upon. Despite the HPSG introduction and the clear writing, a reader who is not used to the HPSG terminology may still have to read twice or refer back when reading the later chapters.

Chapter 4 introduces the corpus aspects of the study, providing background as well as an introduction to the data and tools. Only a brief section (4.3.3) discusses GrETEL, a tool that was developed by Liesbeth Augustinus and colleagues to make

it easier to search several Dutch syntactically annotated corpora by means of example sentences instead of queries. This appears to be an important contribution to the field of Dutch linguistics, as it makes it much easier for linguists to study these corpora, without having to study complicated query languages. It is a pity that this methodological contribution is not explored more in the book. It would have been interesting, for example, to learn how much of the study has been done or could have been done with this tool only. Clearly not everything, as the use of example sentences instead of queries does limit what syntactic properties of a construction one can search for. This issue is only very briefly mentioned in the last two sentences of the entire dissertation.

Next, we get to the studies. Chapter 5 is an explorative study, charting the variation that is found in the corpora she uses (Lassy Small and CGN), even for some less common verb cluster constructions, and comparing it to claims from the previously discussed descriptive and theoretical literature. Predictably, it is found that the overview of IPP verbs from the literature, given in chapter 1, is not complete – Dutch speakers use more verbs in IPP constructions than previously thought. The verbs are categorized in detail, and when the results are ambiguous or thought to be incomplete, this is mentioned. The limitations of the methodology do become apparent here, though. Some verbs do not occur as IPP verbs in the corpus even though they are predicted to be IPP verbs by the theory, and it is claimed that this is due to data sparseness. This is backed up with examples found on the internet for those verbs. But, that does make me wonder if Liesbeth Augustinus also searched the web for examples with verbs that were not predicted to be IPP verbs by the theory. In this section, the methodology seems to switch to theory-driven instead of data-driven. This would have been good opportunity to use larger automatically annotated corpora that are also available for Dutch. Even though they are less accurate, it would have been possible to find rarer examples without having to pick particular verbs. A nice detail in this chapter though, is that for each construction, the exact XPath-query used to extract them is provided, so that the results could easily be verified by anyone, or tested on a different (larger) corpus.

With chapter 6, the formal syntactic analysis starts. Liesbeth Augustinus argues that the generalized raising construction, as introduced in chapter 3, is in fact too general for Dutch verb clusters. While I am not a HPSG syntactician, the point is convincingly argued and the main arguments are clear, helped by the extensive use of real corpus examples. Though as the diagrams of the HPSG analyses start taking up more and more of each page, the details are sometimes lost on me. The analysis is compared to existing analyses not only for Dutch, but also for English and German, which is insightful. The chapter is clearly divided into sections in which particular types of verb clusters are described in terms of her analysis,

where complement raising and subject raising have distinct mechanisms of argument inheritance. Word order is also addressed briefly. The use of a special feature (GVOR) just to account for the grammaticality of different verb cluster word orders seems quite ad hoc, but apparently this is how things are done in HPSG, and perhaps there is no easy way, as minimalist syntacticians are still arguing about it too.

Lastly, chapter 7 makes a little detour, taking the analysis from chapter 6 and applying it beyond the verb phrase. Raising can also occur with other types of constituents, and generalized raising is typically used to account for that in HPSG. While this does not teach us anything about cluster formation, showing how her analysis applies to these phenomena strengthens the argument, in my view. Apparently it is not just an ad hoc solution for verb clusters. Though while the improvement upon HPSG's generalized raising are convincing, in the end it remains unclear what other theoretical frameworks have to gain, if anything, from this theoretical analysis. A brief data-driven comparison would have been interesting – after all, there is a whole chapter on verb clusters in transformational grammars to refer back to.

While the main theoretical aspects of this book may not be of interest to everyone, this book adds plenty to the state of the art besides advances in HPSG syntax. The detail-oriented corpus methodology described by Liesbeth Augustinus should be taken as an example, and the new descriptive details that this dissertation provides attest to that. The GrETEL tool, described only briefly in the book, helps to make corpus data more accessible for everyone. The exploration of uncommon and less frequently studied verb cluster constructions, made possible by the corpus data, is also interesting and should be handy for descriptive grammar writers. So in the end, the interdisciplinary aspect of this book resulted in a dissertation where there is something for everyone, and enough background is given to allow readers to familiarize themselves with the different topics. Perhaps this dissertation will help inspire another wave of verb cluster studies in 10 years!

Jelke Bloem, University of Amsterdam

E-mail: jelke.bloem@uva.nl

Henk Bloemhoff & Nanne Streekstra, m.m.v. Ronny Keulen en Arjen Versloot. *Basisboek Historische taalkunde van het Nederlands*. Groningen: Kleine Uil, 2015. 391 blz. ISBN 9789491065569. EUR 35,00.

In 2015 verscheen van de hand van Henk Bloemhoff en Nanne Streekstra het *Basisboek Historische taalkunde van het Nederlands*. Als studieboek is dit werk vooral bedoeld voor studenten en docenten van zowel bachelor- en masteropleidingen Nederlands van universiteiten, als masteropleidingen van hogescholen. Delen van het boek kunnen voor bachelor-opleidingen Nederlands van die hogescholen gebruikt worden. Als naslagwerk is het bedoeld voor de specialisten. Het boek geeft een breed beeld van de materie door met het ontstaan en de groei van het historisch-vergelijkend taalkundig onderzoek te beginnen en via het Indo-Europees en de taalveranderingen daarna, uit te komen op het zeventiende-eeuws Nederlands. Maar waar de andere handboeken dan ophouden, geeft dit boek een vervolg met drie hoofdstukken over de geschiedenis van het Nedersaksisch, het Brabants, Limburgs, Vlaams en Zeeuws, en het Fries. Deze uitbreiding maakt het boek bijzonder, ongeacht de doelgroepen. Het werk bevat tien hoofdstukken, waarvan sommige voorzien zijn van vragenmateriaal. Verder is het boek rijk geïllustreerd en is er aan het eind niet alleen een zeer uitgebreid trefwoordenregister opgenomen, maar ook een verklarende lijst met gebruikte taalkundige termen.

Het eerste hoofdstuk schetst een voorgeschiedenis, die begint met het ontstaan en de groei van het historisch-vergelijkend taalkundig onderzoek. Dan wordt achtereenvolgens ingegaan op de oorsprong, verbreiding en hoofddialecten van het Oer-Indo-Europees, op het Oergermaans en ten slotte op de ontwikkeling van de Gemeengermaanse dialecten uit het Oergermaans.

In hoofdstuk 2 wordt de ontwikkeling gegeven van het Oud-West-Germaans naar het Oud- en Middelnederlands (0-1200 n. Chr.). Voor het Oudnederlands worden de geografische grenzen aangegeven (taalgrens). Het hoofdstuk sluit af met de stand van zaken rond de vocalen, diftongen en consonanten aan het eind van de Oudnederlandse periode en het begin van het Middelnederlands.

Hoofdstuk 3 gaat dan niet verder met het Middelnederlands, maar vormt een intermezzo, waarin de mechanismen, processen en regels van taalverandering worden besproken. Eerst de soorten veranderingen (fonologische, morfologische, syntactische, semantische, lexicale en pragmatische veranderingen), dan de waarneming van dergelijke veranderingen (overdracht en verbreiding).

In hoofdstuk 4 wordt de beschrijving van de ontwikkeling van het Nederlands weer opgepakt. We vinden hier een schets van de klank- en vormleer, de syntaxis en het lexicon van het Middelnederlands (1200-1500).

Hoofdstuk 5 doet hetzelfde voor het Vroegnederlands (1500-1700). Belangrijk hier zijn natuurlijk ook de taal- en staatkundige achtergronden bij het ontstaan

van de prestigevariant 'Nederlands', en de taalopbouw en taalzorg, die daarbij een rol spelen, een onderwerp waarmee dit hoofdstuk begint.

Hoofdstuk 6 geeft teksten in het Middelnederlands, hoofdstuk 7 teksten in het zestiende- en zeventiende-eeuws (literaire en enkele niet-literaire). Beide hoofdstukken bevatten een groot aantal opdrachten bij deze teksten.

Dan volgen de drie hoofdstukken over de niet-Hollandse variëteiten. Hoofdstuk 8 beschrijft de afkomst en ontwikkelingen in het Nedersaksisch, hoofdstuk 9 de klankontwikkelingen en dialectgrenzen van het Brabants, Limburgs, Vlaams en Zeeuws, en hoofdstuk 10 ten slotte schetst een korte geschiedenis van het Fries.

Het boek is zo rijk aan gegevens dat in een korte recensie als deze maar enkele onderwerpen wat uitgebreider voor het voetlicht kunnen komen. Het werk is in eerste instantie bedoeld als studieboek. Het is daarnaast te gebruiken als naslagwerk. Het is echter zo opgezet dat die laatste functie naar mijn idee wat beter aansluit bij de manier waarop het boek vorm heeft gekregen. Het formaat is groot en daardoor leent de bladspiegel zich voor een grote informatiedichtheid op bladzijden waar geen illustraties zijn opgenomen. Verder is het de vraag of alle informatie in dit boek van bijna 400 pagina's niet wat veel is voor de hbo-Kennisbasis docent Nederlands master (HBO-raad, 2011/2012). Het Vakdomein 3 in de betreffende nota doet dit althans vermoeden. Men kan een studieboek natuurlijk zo veel informatie meegeven dat het ook als naslagwerk op veel terreinen kan worden geraadpleegd. In dat geval zou een speciaal voor dit vak ontwikkeld werkboek waarin studenten de nodige sturing krijgen, naar mijn mening wenselijk zijn, zeker als het boek ook op een hbo-bachelor ingezet zou worden.

Bijzonder aan het boek is de toevoeging van de hoofdstukken 8, 9 en 10, want dit lijkt het werk echt compleet te maken, een grote winst ten opzichte van andere, vergelijkbare werken. Maar wat ik mis in dit boek is een apart hoofdstuk over een andere Nederlandse taal: de Nederlandse Gebarentaal, onze nationale gebarentaal, die echter niet geografisch begrensd kan worden. Het is de (tweede) moedertaal van veel Nederlanders (doven, maar ook horenden, zoals horende kinderen van dove ouders). Omdat ook de Nederlandse dialecten in België aan de orde komen, had de Vlaamse Gebarentaal met even veel recht zijn opwachting kunnen maken in dit boek. Ik hoop dat bij een volgende druk rekening wordt gehouden met een apart hoofdstuk over de kenmerken, het ontstaan en de ontwikkeling van deze twee gebarentalen en de variatie binnen deze talen én de verschillen tussen beide talen onderling. Belangrijke verschijnselen in historisch-taalkundig opzicht zijn bijvoorbeeld de ontwikkeling van het lexicon (met speciale aandacht voor het verschil tussen dezelfde ontwikkeling in gesproken talen) en grammaticalisatie.

Het boek heeft alleen opdrachten bij de hoofdstukken 6 en 7. De auteurs zullen hier het belang voor de historische letterkunde voor ogen hebben gehad. Dit

vragenmateriaal is zeer geschikt om Middelnederlandse en 17de-eeuwse teksten te leren lezen en analyseren. Het is jammer dat de andere hoofdstukken niet vergezeld gaan van opdrachten. Daarmee had de materie extra verlevendigd kunnen worden. Vooral met het oog op het praktijkgericht onderzoek in de Bachelor en Master van het hbo vind ik dit jammer, want in die opdrachten had de aandacht zich kunnen richten op taalverandering versus taalnormering met onderwerpen als ‘foutieve beknopping’, de ontwikkelingen van het betrekkelijk voornaamwoord *dat* naar *wat*, van *hun* als subject, en van het aanwijzend voornaamwoord *diegene* naar persoonlijk voornaamwoord, om maar enkele interessante verschijnselen te noemen. Een deel van de betreffende studenten zal hiermee geconfronteerd worden als docent en dan is ook de vraag interessant wanneer je iets nog fout moet rekenen en of er eigenlijk wel sprake is van taalverloeding bij dit soort verschijnselen.

De band tussen de vele taalveranderingen die in de eerste zeven hoofdstukken worden besproken, en de hoofdstukken 8, 9 en 10 had strakker aangehaald kunnen worden door de dialecten meer te betrekken in de bespreking van die verschijnselen. In hoofdstuk 5 wordt kort ingegaan op het verschil tussen casus-*n* en genus-*n*. Nergens wordt echter genoemd dat de ontwikkeling van een drie-generasysteem naar een systeem van neutraal versus commuun woordgeslacht te maken had met de *n*-apocoperende West-Nederlandse dialecten, waarbij de Zuid-Nederlandse dialecten in de adnominale vormen bij mannelijke substantieven een eufonische *n* bleven gebruiken (zie Nijen Twilhaar 1992). Dit onderwerp had vervolgens betrokken kunnen worden in een bespreking van de Nederlandse dialecten, waarbij we nog steeds een groep variëteiten hebben met de genoemde sandhi-*n* (voornamelijk Zuid-Nederlandse dialecten) en een groep die overal de genus-*n* gebruikt (een deel van de Zuid-Nederlandse dialecten en een deel van de Nedersaksische dialecten). Voor het Nedersaksisch is het dan weer interessant dat in de noordelijke streken van een twee-generasysteem sprake is, terwijl een groot deel van Overijssel en Gelderland een drie-generasysteem heeft (zie Nijen Twilhaar 1992 en meer uitvoerig Nijen Twilhaar 2005). Zo zijn er meer verschijnselen te noemen. Deze kunnen natuurlijk niet allemaal in de hoofdstukken 8, 9 en 10 afzonderlijk ter sprake komen. Aan de andere kant wordt in hoofdstuk 8 over het Nedersaksisch wel de nadruk gelegd op de fonologie. De uitgangen en vocaalwisselingen in het presens, de meervouden op *-er* en opmerkelijke clitische formaties worden gedemonstreerd, de flexie van enkele verba in het Middelnederduits en drie hedendaagse variëteiten wordt gepresenteerd, en ook worden de (verbale) eenheidspluralisvormen op *-en* resp. *-t* genoemd. Er wordt echter niets gezegd over bijvoorbeeld de typen verkleinwoorden en de genussystemen (zie ook hierboven). Voor de Zuid-Nederlandse dialecten in hoofdstuk 9 komtumlaut bij woordvorming aan de orde, terwijl dit onderwerp, dat zo'n belangrijke rol speelt in de Nedersaksische

dialecten, ook in verband met de regelmorfologisering van umlaut, een begrip dat ik niet in het boek ben tegengekomen, nergens in hoofdstuk 8 wordt aangetroffen. Ook op dit gebied is overigens weer een tweedeling te maken in het Nedersaksisch tussen noord (geen umlaut bij woordvorming/flexie) en zuid (umlaut bij woordvorming/flexie). Ook is het jammer dat in hoofdstuk 8 nergens wordt gesproken over de erkenning van het Nedersaksisch als Europese minderheidstaal en over de vraag hoe het kan dat het Oudsaksisch als enige dochter van de Oud-West-Germaanse moeder geen standaardtaal heeft opgeleverd.

Het boek wordt op de achterflap door de uitgever gepresenteerd als een onmisbaar naslagwerk voor studenten en een handig hulpmiddel voor andere geïnteresseerden. Dit is niet overdreven, want het is het meest uitgebreide boek in zijn soort. Het boek is bovendien helder geschreven, fraai geïllustreerd en bevat een schat aan informatie, waarmee het als naslagwerk plezier geeft aan geïnteresseerden die willen lezen hoe het ook al weer zat allemaal. Als studieboek is het ook een interessant werk, maar persoonlijk zou ik dan een uitgebreid werkboek samenstellen voor de student met daarin per hoofdstuk een leeswijzer en opdrachten die aanzetten om naast het beantwoorden van de meer 'fundamentele' vragen over historisch-taalkundige onderwerpen, onderzoek te doen naar verschijnselen die in de beroepspraktijk van de docent Nederlands een rol spelen. Ten slotte zou in een volgende druk een hoofdstuk over de twee gebarentalen in het voor dit boek besproken gebied niet mogen ontbreken.

Referenties

- HBO-raad (2011/2012). *Kennisbasis docent Nederlands master*. Z.p., z.u.
- Nijen Twilhaar, J. (1992). Deflexie en genusverlies. *De Nieuwe Taalgids* 85, 147-160.
- Nijen Twilhaar, J. (2005). Deflexie en genus-*n* in het Oost-Nederlands. In: J. Engelsman, J. Kruijsen, E. Sanders & R. Tempelaars (red.), *Taal als levenswerk. Aspecten van de Nederlandse taalkunde*. Den Haag: Sdu, 95-100.

Jan Nijen Twilhaar, Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies
E-mail: jan.nijentwilhaar@hu.nl

Koen Sebregts (2015). *The sociophonetics and phonology of Dutch r*. Utrecht: LOT, 2015. 331 blz.
ISBN: 978-94-6093-161-1. EUR 36,00.

The title of this dissertation seems to suggest that there is only one sound for Dutch *r*. However, many more than one *r* variant can be distinguished. Sebregts distinguishes at least 20 variants of *r* (this number is slightly lower than the 24 variants of Dutch *r* that Smakman (2006) distinguished). A question that has already been asked in previous literature on *r* sounds, or rhotics, is what relates all these different variants of *r* (Lindau 1985; Magnuson 2007). The goals of Sebregts' dissertation are to both describe the linguistic and social variation of Dutch *r* and to describe the phonological representation of *r* as a single phonological category. In order to do this, Sebregts combines historical data with sociophonetic and phonological analysis.

Chapter 2 gives a description of earlier studies of Dutch *r*. This overview could suggest that *r* has become more variable during the last century. However, the fact that earlier studies distinguished a smaller number of variants could also be due to the method or research topics of these studies. Previous studies did not look at variation between and within speakers, or variation between and within different varieties of Dutch.

In collaboration with Evie Tops and Charlotte Giesbers, Sebregts collected data in the *Hema* cafeterias in six cities in The Netherlands and four cities in Flanders (*Hema* corpus, collected in 2001-2003). Sebregts calls the variety spoken in each city an urban accent. The *Hema* corpus contains 40 words of 50 speakers for each urban accent, leading to a total of around 20,000 tokens. Tops (2009) described variation of Flemish *r*, while also basing herself on the *Hema* corpus. Sebregts described variation of *r* in the ten cities of the corpus. Before these dissertations, there was no acoustic description of rhotics in Standard Dutch as spoken in the cities of The Netherlands and Flanders.

Chapter 3 describes the design and method and general results of the urban accent corpus. It starts with a list and an acoustic description of all 20 variants. In contrast with earlier studies, the number of *r* variants was not defined in advance, but refined during analysis of the data. Sebregts explains the acoustic differences on which he based the distinction between variants, while showing a spectrogram of each of the variants. This overview is followed by a description of the distribution of the 20 variants over the different dialects. Sebregts performed an Analysis Of Variance on four Index Scores: 'Retroflex/bunched approximant', 'Place of articulation', 'Manner of articulation', and 'Schwa insertion'.

Chapter 4 and 5 examine each of the 20 variants in more detail, while building up the theoretical model. Chapter 4 starts with discussing place of articulation: alveolar and uvular *r*. The rest of the chapter is devoted to the consonantal var-

variants of *r*: trills, taps, and fricatives. Chapter 5 focuses on the vocalic variants of *r*: approximants and vowels. Apart from segmental realizations, *r* can also be deleted, with or without influence on the following consonant, these variants are called ‘zero’ variants. The likelihood of each variant in onset or coda position is tested in a linear mixed effects regression model.

A popular variant that is on the rise in the Netherlands, but does not appear in Flanders yet, is the retroflex/bunched approximant, which is more commonly known as ‘*Gooise r*’. This variant is especially used by young, female speakers, who usually lead sound changes. This sound can be articulated by using two different tongue shapes: retroflex (by curling up the tongue, tip-up) or bunched (with a lowered pre-dorsum, or ‘saddle-shaped’ tongue body, tip-down). These different articulations result in the same acoustic effect, namely the lowering of the third formant. Therefore, it is not known which articulatory gestures speakers make based on studying acoustics alone. For this reason, Sebregts also studied the articulation of speakers producing this variant. He recorded a small-scale ultrasound corpus, to study the tongue shapes of the retroflex/bunched approximant. Both bunched and retroflex tongue shapes occur to produce this approximant in coda position. The tongue shape that a certain speaker uses for this coda approximant is not necessarily related to the variant that she uses in the onset.

Chapter 6 discusses phonological implications of the data, in order to propose feature representations of *r*. Sebregts explains the data with an Exemplar Theory model combined with articulatory representations based on the Articulatory Phonology framework. The focus is on the phenomenon of schwa insertion, mainly in clusters of coda *r* followed by a non-coronal consonant. However, interestingly, in contrast with earlier studies, the data in the corpus show that schwa-insertion can also occur between coda *r* and a coronal obstruent, although it is not frequent. In the accent of Bruges it is relatively frequent.

Chapter 7 summarizes and discusses the findings of Sebregts’ study. Based on earlier models of rhotic family resemblance (Lindau 1985; Magnuson 2007), Sebregts proposes a model of family *relationships*. This model is more complete in that it contains a large number of variants and relates them in a diachronic way (by the process of lenition) instead of their phonetic characteristics only, because phonetic similarity could also include sounds that are not considered rhotic at all. This model allows to predict which *r* variant is most likely to occur in a specific context based on its phonetic properties. Sebregts’ model predicts that rhotic variants will become weaker over time. However, social factors (such as sex and age) also influence the distribution of *r* variants. Variants with a high social status, such as the retroflex/bunched approximant, can be more likely to occur than the model predicts, even if they are not articulatory simpler. Thus, when the model

fails to predict which variant(s) is most common based on linguistic context, this can be explained by social factors.

In other languages, different rhotic variants occur as well. This model can be tested by describing rhotic variation in other languages. Rennie (2015:239) proposes a family relationship model for Brazilian Portuguese of which the way of organization of rhotics is inspired by both Sebregts' model and the model by Magnuson (2007).

In general, the dissertation is well ordered and easy to read. However, sometimes a few inconsistencies occur, such as an unclear or incomplete reference to a different part of the dissertation, which is only clear for someone who has read the whole book. In addition, for some explanation of the statistics, Sebregts could have been a little more elaborate (e.g. the first time he mentions a table with p-values with pairwise comparisons he does not explain how he made the table, only later, on p.159), but the general idea is clear.

Sebregts presents a thorough investigation of all variants that occur in different urban accents of Dutch. The data was collected in 2001-2003, so not very recently. Therefore, now, 10-15 years later, the retroflex/bunched approximant could be even more widespread than mainly in the Randstad. The ultrasound corpus was recorded in November 2004. Nevertheless, this study is innovative, since it is the first ultrasound tongue imaging study of Dutch *r*, of which an analysis of the data was published earlier in Scobbie and Sebregts (2011). This dissertation is also innovative in the amount of data described, the number of cities and speakers compared. Sebregts' detailed acoustic description of 20 rhotic variants is a good starting point for future studies about rhotics in Dutch or in other languages. In addition, the articulatory data provide a good starting point for a more complete description of the articulatory properties of rhotics. The model that Sebregts proposes and the predictions that it makes can be tested by studying rhotic variation in other languages, as Rennie (2015) did for rhotic variants in Brazilian Portuguese.

Sebregts also points out directions of future research. Although the data from Sebregts are elicited in an informal setting, it is important to collect different types of data, in particular spontaneous speech. Social status was not a variable studied in this dissertation, and, although Sebregts first argues that it is not relevant for the variation studied in this dissertation, it may explain some unexpected facts in the data.

References

- Lindau, M. (1985). The story of /r/. In: P. Ladefoged & V. Fromkin (eds.), *Phonetic linguistics: essays in honor of Peter Ladefoged*. Orlando: Academic Press, 157-168.
- Magnuson, T. (2007). The story of /r/ in two vocal tracts. *Proceedings of the 16th International Congress of Phonetic Sciences*, 1193-1196.
- Rennicke, I. (2015). *Variation and Change in the Rhotics of Brazilian Portuguese*. PhD Dissertation University of Helsinki and Universidade Federal de Minas Gerais.
- Scobbie, J.M. & K.D.C.J. Sebregts (2011). Acoustic, articulatory and phonological perspectives on allophonic variation of /r/ in Dutch. In: R. Folli & C. Ulbrich (eds.), *Interfaces in Linguistics: New Research Perspectives. Oxford Studies in Theoretical Linguistics*. Oxford: OUP, 257-277.
- Smakman, D. (2006). *Standard Dutch in the Netherlands. A Sociolinguistic and Phonetic Description*. Utrecht: LOT.
- Tops, E. (2009). *Variatie en verandering van de /r/ in Vlaanderen*. Brussel: VUBPress.

Etske Ooijevaar, Meertens Instituut

E-mail: etske.ooijevaar@live.nl